

Dôchodkové zabezpečenie vo Švajčiarsku:

zdroj inšpirácie pre dôchodkovú reformu
v Slovenskej republike?

Jana Kolesárová

FES Analýzy

máj 2003

Friedrich Ebert Stiftung, e. V.
zastúpenie v Slovenskej republike

Obsah

Úvod	4
1. 1. Historický vývoj v oblasti dôchodkového poistenia	4
2. Základné dôchodkové poistenie (1. pilier)	6
2.1. Účasť v systéme	6
2.2. Financovanie dôchodkov	6
2.3. Dôchodkový vek	8
2.4. Dôchodkové dávky	8
2.5. Inštitucionálne usporiadanie	11
3. Zamestnanecké dôchodkové poistenie (2. pilier)	12
3.1. Účasť v systéme	12
3.2. Financovanie dôchodkov	12
3.3. Dôchodkový vek	13
3.4. Dôchodkové dávky	13
3.5. Inštitucionálne usporiadanie	15
3.6. Garancie, investovanie a minimálna výnosnosť	17
3.7. Orgány dohľadu	18
4. Individuálne dôchodkové poistenie (3. pilier)	18
5. Reforma dôchodkového poistenia vo Švajčiarsku	19
5.1. Reforma systému základného dôchodkového poistenia	19
5.2. Reforma systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia	20
6. Komparácia dôchodkového systému vo Švajčiarsku s navrhovaným dôchodkovým systémom v Slovenskej republike	21
Záver	27
Literatúra	28
Graf č.1	
Investovanie dôchodkových aktív v roku 2000	29
Tab. č. 3	
Príspevky na zamestnanecké dôchodkové poistenie	30

Úvod

Švajčiarsky dôchodkový systém je pokladaný všeobecne za jeden z najlepších dôchodkových systémov vo svete. Povinný dôchodkový systém je tvorený priebežným pilierom a kapitalizačným pilierom, ktoré sú doplnené o systém individuálneho súkromného poistenia, založeného na princípe dobrovoľnosti. Kombinácia priebežného a kapitalizačného systému financovania sa považuje často v zahraničí za najschodnejšie riešenie dôchodkového zabezpečenia občanov s cieľom diverzifikovať riziko oboch spôsobov financovania.

Predložený materiál obsahuje v prvej kapitole základnú informáciu o historickom vývoji systému dôchodkového zabezpečenia vo Švajčiarsku, princípoch, ktoré sa v ňom uplatňujú a cieľoch jednotlivých podsystémov, ktoré sú jeho súčasťou. V druhej kapitole sa venujem základnému dôchodkovému poisteniu, ktoré je priebežne financované a ktorého cieľom je zabezpečenie existenčných potrieb poistencov v prípade straty príjmu v dôsledku staroby, invalidity alebo straty žiteľa. Tretia kapitola obsahuje prehľad o povinnom systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia, ktoré je financované kapitalizačným spôsobom a ktorého cieľom je spolu s povinným štátnym základným poistením umožniť starším, invalidným a pozostalým občanom primeraným spôsobom zachovať ich obvyklú životnú úroveň v starobe, invalidite alebo v dôsledku straty žiteľa. Individuálnemu dôchodkovému poisteniu vykonávanému výlučne súkromnými inštitúciami a podporovanému zo strany štátu formou daňových zvýhodnení, sa venujeme vo štvrtej kapitole. Účelom piatej kapitoly je predstaviť reformy, ktoré prebiehajú v povinnom dôchodkovom poistení a v šiestej kapitole porovnať navrhovaný dôchodkový systém v Slovenskej

republike so švajčiarskym dôchodkovým systémom, poukázať na jeho pozitívne aspekty, z ktorých je možné čerpať inšpiráciu a negatívne aspekty, ktorým by sme sa mali pri realizácii dôchodkovej reformy na Slovensku vyvarovať.

1. 1. Historický vývoj v oblasti dôchodkového poistenia

Základy systému sociálneho poistenia vo Švajčiarsku vznikli v druhej polovici 19. storočia a tento systém sa rozvíjal v 20. storočí vzhľadom na potrebu zabezpečiť pre zamestnancov a pozostalých náhradu príjmu počas choroby, úrazu, invalidity, staroby, straty žiteľa a v nezamestnanosti. Jednou zo súčastí systému sociálneho poistenia je systém dôchodkového poistenia.

Systém dôchodkového poistenia vo Švajčiarsku sa člení na povinné *základné dôchodkové poistenie* (1. pilier) financované priebežným spôsobom, povinné *zamestnanecké dôchodkové poistenie* (2. pilier) financované kapitalizačným spôsobom a dobrovoľné *individuálne súkromné poistenie* (3. pilier).

Základné dôchodkové poistenie (1. pilier) tvorí starobné a pozostalostné poistenie (AHV), ktoré je najvýznamnejšou časťou sociálneho zabezpečenia, a invalidné poistenie (IV). Zavedenie povinného starobného, pozostalostného a invalidného poistenia bolo deklarované zmenou ústavy v roku 1925. Zákon o starobnom a pozostalostnom poistení nadobudol účinnosť až 1. januára 1948 a zákon o invalidnom poistení 1. januára 1968. Cieľom základného dôchodkového poistenia je primeraným spôsobom zabezpečiť existenčné potreby poistencov v prípade straty príjmu v dôsledku staroby, invalidity alebo straty žiteľa.

Základné dôchodkové poistenie je štátne povinné poistenie, ktoré je financované priebežne a je založené na princípe medzigeneračnej solidarity, to znamená, že príspevky na základné dôchodkové poistenie platia ekonomicky aktívni občania a prostredníctvom týchto príspevkov sa financujú priznané a vyplácané dôchodky súčasných dôchodcov.

V 1. priebežnom pilieri sa uplatňuje výrazne princíp solidarity vysokopríjmových skupín osôb s nízkopríjmovými skupinami osôb. Osoby, ktoré majú vyššie príjmy, odvádzajú vyššie príspevky v porovnaní s príspevkami, ktoré budú potrebné na financovanie ich dôchodkov v budúcnosti, pretože vymeriavací základ, z ktorého sa platí poistné na dôchodkové poistenie nie je obmedzený, výška dôchodku je však obmedzená stanovením maximálneho dôchodku poskytovaného z tohto systému. Naopak osoby, ktoré mali počas ekonomicky aktívneho života nízke príjmy, poberajú vyššie dávky. Tak bude miera náhrady (pomer dôchodku k predchádzajúcej mzde) nízkopríjmových osôb zo štátneho dôchodkového systému v dôchodkovom veku vyššia ako miera náhrady osôb s vyššími príjmami. V 1. pilieri sa uplatňuje aj princíp solidarity osôb, ktoré nemajú deti, s rodičmi, ktorí sa starajú o deti a princíp solidarity medzi manželmi.

Systém zamestnaneckého dôchodkového poistenia (2. pilier) patrí vo Švajčiarsku k štandardným nástrojom celkovej starostlivosti zamestnávateľa o zamestnanca a má dlhoročnú tradíciu. Prvé dôchodkové pokladne boli zriadené v 19. storočí (napr. 1818 – Bernská učiteľská pokladňa, 1896 – Dôchodková pokladňa firmy Gugelmann, 1897 – Dôchodková pokladňa firmy Roll a pod.). Počas veľkej hospodárskej krízy v 20. storočí prispela vysoká nezamestnanosť a chudoba k intenzívnejšiemu záujmu verejnosti o sociálne zabezpečenie.

V roku 1966 bolo zriadených už 13 000 dôchodkových pokladní na dobrovoľnom princípe s 1,6 mil. poistencov.

Vysoká účasť zamestnancov v systéme dobrovoľného zamestnaneckého dôchodkového poistenia, jeho úspešné fungovanie niekoľko desaťročí na dobrovoľnom základe a zdravé finančné inštitucionálne prostredie, bolo dôvodom pre uzákoneňenie tohto systému ako povinného od 1. januára 1985 zákonom z 25. júna 1982 o zamestnaneckom dôchodkovom, pozostalostnom a invalidnom postení.

Zamestnanecké dôchodkové poistenie (2. pilier) je od roku 1985 povinné poistenie, z ktorého sa poskytujú dávky, ktoré sú doplnkom k starobným, invalidným a pozostalostným dôchodkom z 1. piliera. Cieľom zamestnaneckého dôchodkového poistenia je spolu s povinným štátnym základným poistením (1. pilier) umožniť starším, invalidným a pozostalým občanom primeraným spôsobom zachovanie ich obvyklej životnej úrovne v starobe, invalidite a v dôsledku straty živiteľa. Dávky základného dôchodkového poistenia (1. pilier) a zamestnaneckého dôchodkového poistenia (2. pilier) zabezpečujú tzv. mieru náhrady približne vo výške 60 % posledného hrubého príjmu zamestnanca pred odchodom do dôchodku.

Individuálne dôchodkové poistenie (3. pilier) je súkromné poistenie, ktoré vykonávajú banky a komerčné poisťovne. Zabezpečuje individuálne potreby jednotlivca v prípade sociálnej udalosti. Individuálne súkromné poistenie sa člení na dve časti: viazané a voľné. Individuálne súkromné poistenie sa začalo formovať v roku 1972, kedy bol zakotvený do ústavy trojpilierový koncept budúceho systému dôchodkového zabezpečenia. Individuálne súkromné poistenie je právne upravené zákonom z 25. júna 1982 o zamestnaneckom dôchodkovom, pozostalostnom a in-

validnom poistení (zákon o 2. pilieri), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 1985. Individuálne súkromné poistenie, právne upravené v rámci tohto zákona, nadobudlo účinnosť 1. januára 1987.

2. Základné dôchodkové poistenie (1. pilier)

Základné dôchodkové poistenie je štátne povinné poistenie, financované priebežne (pay – as – you – go), ktorého cieľom je zabezpečenie existenčných potrieb poistencov v prípade straty príjmu v dôsledku staroby, invalidity alebo straty živiteľa. Základné dôchodkové poistenie sa člení na starobné, pozostalostné a invalidné poistenie. Je upravené zákonom z 20. decembra 1946 o starobnom a pozostalostnom poistení a zákonom z 19. júna 1959 o invalidnom poistení.

2.1. Účasť v systéme

Povinne poistené v systéme základného dôchodkového poistenia sú všetky osoby, ktoré majú trvalé bydlisko vo Švajčiarsku alebo vykonávajú vo Švajčiarsku zárobkovú činnosť. Rovnako sú povinne poistení aj švajčiarski občania, ktorí sú zárobkovo činní v cudzine, ale zárobkovú činnosť vykonávajú pre zamestnávateľa, ktorý má sídlo vo Švajčiarsku.

Povinne poistení sú okrem zamestnancov aj samostatne zárobkovo činné osoby, spolupracujúce osoby, ženy a muži v domácnosti, študenti a deti. Deti sú poistené v rámci pozostalostného poistenia, majú nárok na sirotské dôchodky, ale neplatia príspevky tak ako ostatné povinne poistené osoby.

Dobrovoľne poistené môžu byť osoby, ktoré žijú v cudzine, v prípade, že boli pred vznikom sociálnej udalosti minimálne päť po sebe nasledujúcich rokov povinne poistené.

2.2. Financovanie dôchodkov

Starobné a pozostalostné poistenie

V základnom dôchodkovom poistení je starobné a pozostalostné poistenie odčlenené od invalidného poistenia. Príspevková sadzba na starobné a pozostalostné poistenie je vo výške 8,4 % hrubého príjmu, z ktorej 4,2 % platí zamestnanec a 4,2 % platí zamestnávateľ za zamestnanca. Vymeriavací základ, z ktorého sa platí poistné na dôchodkové poistenie, nie je zákonom obmedzený.

Samostatne zárobkovo činná osoba platí na starobné a pozostalostné poistenie príspevky vo výške 7,8 % hrubého príjmu. V prípade, že jej hrubý príjem nepresahuje sumu 50 700 CHF ročne, platí na starobné a pozostalostné poistenie príspevky vo výške 4,2 % hrubého príjmu. U osôb, ktoré nie sú zárobkovo činné (ženy a muži v domácnosti, spolupracujúce osoby a pod.), závisí výška príspevku na starobné a pozostalostné poistenie od sociálnych pomerov tejto osoby a pohybuje sa v rozpätí od 353 CHF až 8 400 CHF ročne. Tieto osoby neplatia príspevky, ale ich príspevky sa považujú za zaplatené, ak ich manžel (príp. manželka) zaplatil zo svojho príjmu príspevky minimálne vo výške dvojnásobku minimálneho príspevku (353 CHF ročne) na starobné a pozostalostné poistenie. Osoby, ktoré poberajú invalidný dôchodok platia ďalej paušálny príspevok na starobné a pozostalostné poistenie tak ako osoby, ktoré sú poistené, ale nie sú zárobkovo činné.

Osoby, ktoré poberajú dôchodkové dávky a zároveň vykonávajú zárobkovú činnosť sú povinné ďalej platiť príspevky na starobné a pozostalostné poistenie, zákon však stanovuje určitú sumu, z ktorej tieto osoby nie sú povinné platiť príspevky.

Na financovaní starobných a pozostalostných dôchodkov sa prostredníctvom daní podieľa aj štát a jednotlivé kantóny. Štát financuje prostredníctvom daní ročne 16,36 % výdavkov na starobné a pozostalostné dôchodky a jednotlivé kantóny

vo výške 3,64 % týchto výdavkov. Okrem toho je na financovanie starobného a pozostalostného poistenia zo štátneho rozpočtu vyčlenených z celkových príjmov z dane z pridanej hodnoty 13,33 %.

Invalidné poistenie

Invalidné dôchodky sú financované z príspevkov zamestnancov vo výške 0,7 % a príspevkov, ktoré platia zamestnávateľia za svojich zamestnancov vo výške 0,7 %. Samostatne zárobkovo činné osoby platia z hrubého príjmu príspevky vo výške 1,4 % na invalidné poistenie a osoby, ktoré nie sú zárobkovo činné platia príspevky od 59 CHF do 1 400 CHF ročne v závislosti od sociálnych pomerov. Tieto príspevky však financujú iba 50 % výdavkov na invalidné poistenie. Prostredníctvom štátu je financovaných ďalších 50 % výdavkov na invalidné dôchodky.

Tak ako v prípade starobného a pozostalostného poistenia neplatia osoby, ktoré nie sú zárobkovo činné (napr. ženy a muži v domácnosti, spolupracujúce osoby) príspevky na invalidné poistenie, ale ich príspevky sa považujú za zaplatené, ak ich manžel (manželka) zaplatil zo svojho príjmu príspevky minimálne vo výške dvojnásobku minimálneho príspevku na invalidné poistenie (59 CHF ročne).

Platenie príspevkov

Príspevky za zamestnancov vypočítava a odvádza zamestnávateľ z hrubej mzdy a spolu s príspevkom zamestnávateľa sú tieto finančné prostriedky prevedené na individuálny účet do vyrovnávacej pokladne.

Samostatne zárobkovo činná osoba vypočítava a odvádza príspevky zo základu dane priamo na individuálny účet vyrovnávacej pokladne.

Každá osoba, ktorá platí príspevky, alebo dostáva dôchodkové dávky, má vlastný preukaz poistenca s číslom poistenca a každý poistenec je členom registra poistencov. Preukaz poistenca obsahuje údaje, ktorá vyrovnávacia pokladňa vedie individuálny účet poistenca, meno a identifikačné údaje poistenca. Na individuálnom účte sú evidované ročné príjmy poistenca, z ktorých platil príspevky a tieto príjmy sú základom pre výpočet dôchodku. Ide teda skôr o individuálny záznam o poistencovi, než individuálny účet. Je potrebné si uvedomiť, že ide o dávkovo definovaný systém, v ktorom nie je dávka odvodená od zaplatených príspevkov evidovaných na tomto účte, ale od príjmov, z ktorých sa tieto príspevky platili. Aby vyrovnávacia pokladňa vedela, koľko príspevkov bolo odvedených, je zamestnávateľ povinný oznámiť jej na konci roka, ako boli zaplatené príspevky za každého jednotlivého zamestnanca. Ak chce poistenec získať informácie o stave na svojom individuálnom účte, informácie o tom, či za neho zamestnávateľ zaplatil všetky príspevky alebo či má pokryté všetky obdobia poistenia, môže písomne požiadať o výpis z individuálneho účtu.

2.3. Dôchodkový vek

Dôchodkový vek, ako jedna z podmienok nároku na starobný dôchodok, je stanovený pre mužov na 65 rokov. Dôchodkový vek žien, ktoré sa narodili v roku 1938 a skôr, je stanovený na 62 rokov. Ženám, ktoré sa narodili v rokoch 1939 – 1941 je dôchodkový vek stanovený na 63 rokov, ženy, ktoré sa narodili v rokoch 1942 – 1944 majú stanovený zákonný dôchodkový vek na 64 rokov a ženy narodené v roku 1945 a neskôr odídu do dôchodku až vo veku 65 rokov.

Poistenci však môžu odísť do dôchodku aj predčasne o jeden alebo maximálne

dva roky pred dovŕšením dôchodkového veku, alebo si môžu poberanie dôchodku oddialiť maximálne o päť rokov.

2.4. Dôchodkové dávky

Zo základného dôchodkového poistenia sa poskytuje starobný dôchodok, pozostalostné dôchodky (vdovský dôchodok, vdovecký dôchodok a sirotsky dôchodok), invalidný dôchodok a doplnkové dávky (príspevky na pomôcky a príspevky zariadeniam, ktoré poskytujú pomoc a starostlivosť starším osobám).

Starobný dôchodok a iné dávky

Nárok na starobný dôchodok vzniká prvý deň mesiaca, ktorý nasleduje po dovŕšení zákonom stanoveného dôchodkového veku a zaniká posledný deň mesiaca, v ktorom poberateľ dôchodku zomrel. Nárok na starobný dôchodok má poistenec, ktorý dovŕšil dôchodkový vek a platil príspevky minimálne jeden rok. Výška dôchodku závisí od výšky celoživotných príjmov, z ktorých sa platili príspevky na starobné a pozostalostné poistenie a od počtu rokov poistenia (t. j. od počtu rokov platenia príspevkov).

Celoživotný príjem, z ktorého sa vypočíta starobný dôchodok, pozostáva z hrubého príjmu, z ktorého sa platili príspevky a z bonusov, ktoré sú poskytované po vzniku nároku na dôchodok osobám, ktoré sa starali o jedno alebo viac detí, ktoré sú mladšie ako 16 rokov alebo osobám, ktoré sa starali o príbuzných žijúcich v spoločnej domácnosti, ktorí poberali tzv. odškodnenie za bezvládnosť. Osoba nemôže mať nárok naraz na obidva bonusy.

Ako už bolo spomenuté, vo Švajčiarsku sú povinne poistené aj osoby, ktoré nie sú zárobkovo činné. Ak takejto osobe vznikne nárok na starobný dôchodok, za jej príjem

na účely výpočtu dôchodku sa považuje polovica príjmu jej manžela (manželky), ktorý dosiahol počas trvania manželstva.

Za obdobie poistenia sa na účely výpočtu dôchodku považuje obdobie, počas ktorého boli platené príspevky alebo tzv. náhradné obdobie, počas ktorého sa poistená osoba starala o jedno alebo viac detí do 16 rokov veku alebo počas ktorého sa táto osoba starala o bezvládnú osobu.

Minimálny mesačný starobný dôchodok bol stanovený k 1. januáru 2003 vo výške 1 055 CHF a maximálny mesačný starobný dôchodok bol k 1. januáru 2003 stanovený vo výške 2 110 CHF. Výška starobného dôchodku manželského páru nesmie presiahnuť 150 % maximálneho starobného dôchodku, t. j. 3 165 CHF mesačne.

Nárok na plný starobný dôchodok má tá osoba, ktorá má splnenú úplnú dobu poistenia a nárok na čiastočný dôchodok má tá osoba, ktorá nemá splnenú úplnú dobu poistenia (44 rokov). Osoba, ktorá bola poistená iba jeden rok, má nárok na 1/44 úplného starobného dôchodku. Vdovy a vdovci, ktorí poberajú starobný dôchodok, majú nárok na tzv. príplatok vo výške 20 % ich dôchodku.

Mužom sa za každý rok predčasného odchodu do dôchodku (maximálne dva roky) dôchodok kráti o 6,8 %. Ženy môžu odísť do predčasného starobného dôchodku o rok skôr, ale v roku 2005 už o dva roky skôr a do roku 2009 sa ich dôchodok za každý rok predčasného odchodu do dôchodku skrúti o 3,4 %. V tomto prípade sa uplatňuje solidarita mužov so ženami v dôchodkovom systéme, pretože okrem toho, že ženy žijú dlhšie a poberajú dôchodkovú dávku dlhšie obdobie ako muži, v prípade predčasného odchodu do starobného dôchodku je im tento dôchodok krátený o výrazne nižšie percento ako mužom.

V prípade, že sa poistenec rozhodne odísť do starobného dôchodku neskôr a nie hneď po dovŕšení dôchodkového veku, pohybuje sa príplatok za odloženie odchodu do starobného dôchodku v rozpätí od 5,2 a 31,5 %.

Doplňkový dôchodok sa poskytuje manželovi v dôchodkovom veku, ktorého manželka sa narodila v roku 1941 alebo skôr a ešte nemá nárok na dôchodok, ako aj všetkým poistencom, ktorí poberajú doplnkový dôchodok z invalidného poistenia.

V rámci starobného poistenia sa poskytuje aj tzv. dôchodok na dieťa osobám, ktoré poberajú starobný dôchodok a ich dieťa by malo v prípade ich smrti nárok na sirotsky dôchodok (je nezaopatrené). Dôchodok na dieťa je vo výške 40 % starobného dôchodku poistenca (minimálne 422 CHF mesačne a maximálne 844 CHF mesačne. Ak majú nárok na dôchodok na dieťa obaja rodičia, výška dôchodku nesmie presiahnuť 60 % maximálneho starobného dôchodku (1 266 CHF mesačne).

Osoba, ktorá poberá starobný dôchodok z 1. piliera a tento dôchodok nie je podľa zákona v postačujúcej výške na zabezpečenie jeho existenčných potrieb, má nárok na prídavnú dávku v takej výške, aby jej starobný dôchodok spolu s prídavnou dávkou bol v prípade samostatne žijúcej osoby vo výške 17 300 CHF ročne, pre manželský pár 25 950 CHF, za každé prvé a druhé dieťa 9 060 CHF, za každé tretie a štvrté dieťa 6 040 CHF a od piateho dieťaťa 3 020 CHF.

Odškodnenie za bezvládnosť

Za bezvládnú sa považuje osoba, ktorá je odkázaná vzhľadom na svoje poškodenie zdravia na pomoc a osobitnú starostlivosť tretej osoby. Nárok na odškodnenie majú osoby, ktoré poberajú starobný dô-

chodok alebo prídavnú dávku dôchodkového poistenia, ktoré majú trvalé bydlisko vo Švajčiarsku a nedostávajú odškodnenie za bezvládnosť zo systému úrazového alebo vojenského poistenia. Výška odškodnenia závisí od stupňa bezvládnosti. V prípade ťažkého stupňa bezvládnosti osoba poberá 80 % minimálneho starobného dôchodku (844 CHF mesačne), stredného stupňa bezvládnosti 50 % minimálneho starobného dôchodku (528 CHF mesačne) a v prípade ľahkého stupňa bezvládnosti 20 % minimálneho starobného dôchodku (211 CHF mesačne).

Pozostalostné dôchodky

Nárok na vdovský dôchodok má vdova, ak sa stará aspoň o jedno alebo viac nezaopatrených detí. Nárok na vdovský dôchodok vzniká aj vdove, ktorá nemá žiadne deti, dovърšila vek 45 rokov a bola vydatá najmenej 5 rokov. Nárok na vdovský dôchodok má aj rozvedená žena, ktorej bývalý manžel zomrel a táto žena splní zákonom stanovené podmienky. Podmienkou je, že rozvedené manželstvo trvalo najmenej desať rokov a táto žena mala deti so svojim rozvedeným manželom alebo ak bola v čase rozvodu staršia ako 45 rokov a ich manželstvo trvalo najmenej 10 rokov. Nárok na vdovský alebo vdovecký dôchodok zaniká smrťou alebo uzavretím manželstva. Rozvedené ženy, ktoré nespĺňajú tieto podmienky, majú nárok na vdovský dôchodok, ak sa starajú o nezaopatrené dieťa mladšie ako 18 rokov.

Vdovec má nárok na vdovecký dôchodok, ak sa stará aspoň o jedno nezaopatrené dieťa, ktoré nedovърšilo vek 18 rokov. Nárok na vdovecký dôchodok zaniká dovърšením 18. roku veku dieťaťa.

Nárok na sirotský dôchodok má dieťa, ktorému zomrel rodič. Ak zomreli obaja rodičia, má dieťa nárok na dva sirotské

dôchodky. Nárok na sirotský dôchodok zaniká smrťou siroty, dovърšením veku 18 rokov, ak ďalej študuje dovърšením 25 rokov. Ak sirote vznikol nárok na invalidný dôchodok, vdovský alebo vdovecký dôchodok, ktorý je vyšší ako sirotský dôchodok, poberá dôchodok, ktorý je vyšší.

Výška vdovského a vdoveckého dôchodku je 80 % starobného dôchodku (minimálne 844 CHF a maximálne 1 688 CHF mesačne). Výška sirotského dôchodku je 40 % starobného dôchodku (minimálne 422 CHF mesačne a maximálne 844 CHF mesačne). Ak zomreli obaja rodičia, sirotské dôchodky sa krátia, tak aby ich suma nepresiahla 60 % maximálneho starobného dôchodku (1 266 CHF mesačne).

Dávky invalidného poistenia

Za invalidného sa považuje tá osoba, ktorá nie je schopná dlhšie ako jeden rok úplne alebo čiastočne vykonávať zárobkovú činnosť a táto neschopnosť je spôsobená vplyvom telesného alebo duševného poškodenia zdravia pri narodení alebo v dôsledku choroby a úrazu. Za invaliditu sa považuje aj neschopnosť vykonávať doterajšiu prácu v domácnosti. Medzi dávky invalidného poistenia patria: začleňovacie opatrenia, invalidný dôchodok a odškodnenie za bezvládnosť. Odškodnenie za bezvládnosť sa z invalidného poistenia poskytuje za rovnakých podmienok ako zo systému starobného a pozostalostného poistenia.

Medzi začleňovacie opatrenia patria nasledovné druhy dávok:

- * medicínske plnenia, ktoré sú zamerané na začlenenie do pracovného procesu, alebo plnenia pre poistencov, ktorí sú invalidní od narodenia a nedovърšili vek 20 rokov,
- * poradenstvo pri voľbe povolania, odborné vzdelávanie, preškolenie,

sprostredkovanie práce a peňažná pomoc

- * opatrenia na podporu špeciálneho vzdelávania a starostlivosti o bezvládnú osobu do dovŕšenia 20. roku veku,
- * špeciálne pomôcky (ortopedické prístroje, sluchové prístroje, motorové vozidlá, slepecké psy a pod.)
- * podpora pri ošetrovaní maloletých od dvoch rokov veku pre dieťa, ktoré je zdravotne postihnuté do dovŕšenia 18 roku veku, kedy sa začne poskytovať odškodnenie za bezvládnosť.

Invalidný dôchodok

Podmienkou nároku na invalidný dôchodok je minimálne obdobie poistenia jeden rok. Plný invalidný dôchodok sa poskytuje poistencovi, ktorý je invalidný a jeho pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je minimálne 66 %. Poistencom, ktorých stupeň invalidity je v rozpätí 50 – 60 %, sa poskytuje dôchodok vo výške 50 % plného invalidného dôchodku a poistencom, ktorých stupeň invalidity je menej ako 40 %, sa poskytuje dôchodok vo výške 25 % plného invalidného dôchodku. Výška invalidného dôchodku závisí od výšky príjmov poistenca a od počtu rokov poistenia. Minimálny invalidný dôchodok je stanovený vo výške 1 055 CHF mesačne a maximálny dôchodok je vo výške 2 110 CHF mesačne. Suma oboch dôchodkov nesmie presiahnuť 150 % maximálneho invalidného dôchodku (3 165 CHF mesačne). Dovŕšením dôchodkového veku sa invalidný dôchodok preklasifikuje na starobný dôchodok.

Rovnako ako v prípade starobného a pozostalostného poistenia, aj z invalidného poistenia sa vypláca doplnkový dôchodok a dôchodok na dieťa. Osoby, ktoré poberajú invalidný dôchodok, majú nárok na invalidný dôchodok na manžela,

ak bezprostredne pred vznikom pracovnej neschopnosti vykonával zárobkovú činnosť a kým nemá nárok na starobný alebo invalidný dôchodok. Doplnkový dôchodok sa prizná iba vtedy, ak bol manželský partner poistený minimálne jeden rok alebo ak má trvalé bydlisko vo Švajčiarsku. Výška doplnkového dôchodku je 30 % invalidného dôchodku (minimálne 317 CHF mesačne a maximálne 633 CHF mesačne).

Nárok na dôchodok na dieťa má osoba, ktorá poberá invalidný dôchodok za rovnakých podmienok ako v prípade starobného a pozostalostného poistenia. Jeho výška je 40 % invalidného dôchodku.

Zvyšovanie dôchodkov

Starobné, pozostalostné a invalidné dôchodky v základnom dôchodkovom poistení sa zvyšujú každé dva roky v závislosti od rastu spotrebiteľských cien a miezd. Percento zvýšenia dôchodkov sa určí ako súčet jednej polovice percenta rastu spotrebiteľských cien a jednej polovice percenta rastu priemernej mzdy.

2.5. Inštitucionálne usporiadanie

Výber príspevkov do 1. piliera vykonávajú vyrovnávacie pokladne, ktoré sú zodpovedné za vyplácanie dôchodkových dávok poistencom a teda majú priamy kontakt s poistencami. Každý kantón má jednu vyrovnávaciu pokladňu. Suma vybraných príspevkov v každom kantóne sa prerozdeľuje prostredníctvom Centrálnej vyrovnávacej pokladne v Ženeve, ktorá vedie účtovníctvo a vykonáva ďalšie úlohy spojené napr. s pridelovaním čísla poistenca. Prípravou zákonov z oblasti starobného a pozostalostného poistenia sa zaoberá Spolkový úrad pre sociálne poistenie, ktorý zároveň vykonáva okrem iného dohľad

nad celým systémom základného sociálneho poistenia.

V oblasti invalidného poistenia je v každom kantóne Úrad invalidného poistenia, ktorý rozhoduje, na ktoré dávky invalidného poistenia má poistenec nárok. Výšku peňažných dávok invalidného poistenia vypočítava vyrovnávacia pokladňa, ktorá tieto dávky zároveň vypláca.

3. Zamestnanecké dôchodkové poistenie (2. pilier)

3.1. Účasť v systéme

Povinne dôchodkovo poistení pre prípad smrti a invalidity v 2. pilieri sú zamestnanci, ktorí dovърšili 18 rokov veku a ich ročná mzda je vyššia ako 24 720 CHF a povinne dôchodkovo poistení pre prípad staroby sú zamestnanci, ktorí dovърšili 24 rokov veku a ich ročná mzda je vyššia ako 24 720 CHF.

Nezamestnaní sú povinne dôchodkovo poistení pre prípad smrti a invalidity a samostatne zárobkovo činné osoby môžu byť na základe žiadosti ich stavovskej organizácie povinne dôchodkovo poistené pre všetky alebo len pre jednotlivé riziká. Zamestnanci a samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré nie sú povinne dôchodkovo poistené, môžu byť dobrovoľne dôchodkovo poistené.

3.2. Financovanie dôchodkov

Poistné na zamestnanecké dôchodkové poistenie sa platí z tzv. koordinovanej mzdy, ktorú tvorí rozdiel medzi mzdou vo výške 24 720 CHF a skutočnou mzdou, maximálne však do výšky 74 160 CHF.

Poistné na starobné, invalidné a pozostalostné poistenie sa vypočítava v percentách z uvedenej koordinovanej mzdy, pričom percentuálna výška poistného sa zvyšuje v závislosti od veku poistenca podľa tabuľky č. 1:

Tab. č. 1

Vek		% poistného z koordinovanej mzdy
Muži	Ženy	
25 - 34	25 - 34	7
35 - 44	32 - 41	10
45 - 54	42 - 51	15
55 - 65	52 - 62	18

Zdroj: Zákon z 25. júna 1982 o zamestnanckom dôchodkovom, pozostalostnom a invalidnom poistení

Poistné platí zamestnanec aj zamestnávateľ, pričom príspevky zamestnávateľov musia byť minimálne vo výške príspevkov zamestnancov. Poistné odvádza zamestnávateľ do dôchodkovej inštitúcie na osobný účet zamestnanca, na ktorom sa akumulujú dôchodkové aktíva. Poistné na rizikové poistenie (invalidné a pozostalostné poistenie), sa odvádza vo výške 2,5 % - 3,5 % z koordinovaných miezd v závislosti od inštitúcie, ktorá toto poistenie vykonáva. Za príspevky, ktoré neboli včas odvedené dôchodkovej inštitúcii na osobné účty poistencov, môže dôchodková inštitúcia požadovať od zamestnávateľa úroky z omeškania. Príspevky zamestnanca sú daňovo odpočítateľnou položkou od základu dane a príspevky platené zamestnávateľom za zamestnanca sa zahŕňajú do nákladov.

3.3. Dôchodkový vek

Dôchodkový vek v 2. pilieri ako jedna z podmienok nároku na starobný dôchodok je rovnako stanovený ako v 1. pilieri štátneho základného dôchodkového poistenia. Dávkový plán špecializovanej inštitúcie, ktorá vykonáva zamestnanecké dôchodkové poistenie, môže určovať aj nižší dôchodkový vek, avšak väčšina dôchodkových inštitúcií vypláca dávky až po dovŕšení zákonného dôchodkového veku.

Dôchodkové spoločnosti, ktoré majú v dávkovom pláne stanovený pevný dôchodkový vek, poskytujú dôchodkové dávky prevažne až po dovŕšení dôchodkového veku.

3.4. Dôchodkové dávky

Zo systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia vo Švajčiarsku sa poskytujú starobné dôchodky, invalidné dôchodky a pozostalostné dôchodky, ktoré sú zdaňované. Podmienky nároku na dávky z 2. piliera sú rovnaké ako podmienky nároku na dávky zo základného dôchodkového poistenia.

Dávkové plány môžu byť zostavené na princípe definovaných príspevkov, podľa ktorého je výška dávky závislá od výšky poistného na osobnom účte a očakávanej dĺžky života. Výhodou tohto systému pre dôchodkovú inštitúciu je, že výška dávky nie je vopred stanovená a výška dávky nie je vopred garantovaná, garantuje sa iba minimálny výnos vo výške 3,25 %. Nevýhodou je, že poistenec nepozná vopred výšku budúceho dôchodku.

Dôchodkové inštitúcie, ktorých dávkové plány sú zostavené na princípe definovaných dávok, vopred garantujú výšku dávky. Dávka nie je vypočítaná na základe odvedeného poistného, ale ako fixná percentuálna sadzba z hrubého príjmu zamestnanca pred odchodom do dôchodku a tomu je prispôbená výška poistného. Výhodou pre poistenca je, že výška dávky je vopred známa. Až 82 % dôchodkových spoločností vo Švajčiarsku v roku 1996 malo dávkové plány založené na princípe definovaných príspevkov a iba 18 % na princípe definovaných dávok.

Starobný dôchodok

Nárok na starobný dôchodok majú muži, ktorí dovŕšili 65 rokov veku a ženy,

ktoré dovŕšili 62 rokov veku, dôchodkový vek žien však bude v roku 2005 zvýšený na 65 rokov. Dávkové plány jednotlivých dôchodkových inštitúcií môžu obsahovať ustanovenie, podľa ktorého nárok na starobný dôchodok vzniká ukončením zárobkovej činnosti. Ročný starobný dôchodok sa vypočíta na základe percenta stanoveného vládou, ktoré je v súčasnosti určené vo výške 7,2 % z dôchodkových aktív, ktoré poistenec naakumuloval na osobnom účte počas obdobia poistenia. To znamená, že dôchodkové aktíva na osobnom dôchodkovom účte sa pre násobia vo veku odchodu do dôchodku stanoveným percentom a takto vypočítaný starobný dôchodok sa poskytuje doživotne. Dôchodkové aktíva sú tvorené príspevkami zamestnanca a zamestnávateľa, vrátane výnosov za obdobie, počas ktorého bol zamestnanec poistený. Ak je starobný dôchodok nižší ako 10 % minimálneho starobného dôchodku z 1. piliera (105,50 CHF), má poistenec nárok na jednorazové vyplatenie dávky. Poistenec, ktorému vznikne nárok na starobný dôchodok, má za každé dieťa, ktorému by v prípade smrti poistenca vznikol nárok na sirotsky dôchodok, nárok na tzv. dôchodok na dieťa vo výške sirotského dôchodku.

Pozostalostné dôchodky

Nárok na pozostalostný dôchodok vzniká, ak bol zomretý poistený ku dňu smrti alebo ku dňu vzniku pracovnej neschopnosti, ktorej príčiny viedli k smrti alebo ak bol ku dňu smrti poberateľom starobného alebo invalidného dôchodku zo systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia. Vdova má nárok na vdovský dôchodok, ak sa stará o nezaopatrené dieťa alebo dovŕšila 45 rokov veku a manželstvo trvalo najmenej 5 rokov. Nárok na vdovský dôchodok zanikne uzavretím manželstva alebo smrťou vdovy. Ak vdova nespĺňa podmienky pre vznik nároku na vdovský dôchodok, má nárok na jedno-

razové vyrovnanie vo výške troch ročných dôchodkov.

Dávkové plány dôchodkových inštitúcií môžu obsahovať aj podmienky vzniku nároku na vdovecký dôchodok a na výplatu vdoveckého dôchodku zo zamestnaneckého dôchodkového poistenia, ktorý nie je právne upravený v zákone o zamestnaneckom dôchodkovom poistení.

Nárok na sirotsky dôchodok má dieťa zomretého, ako aj dieťa v pestúnskej starostlivosti. Nárok na sirotsky dôchodok zaniká smrťou dieťaťa alebo dovŕšením 18 rokov veku, alebo dovŕšením 25 rokov veku dieťaťa, ktoré sa sústavne pripravuje na povolanie alebo ak je invalidné.

Vdovský dôchodok poskytovaný po zomretom poistencovi, ktorý nedovŕšil dôchodkový vek a nepoberal dôchodok, je 60 % plného invalidného dôchodku, na ktorý by bol mal nárok zomretý manžel ku dňu smrti a výška sirotského dôchodku je 20 % tohoto dôchodku. V prípade, že zomretý poistenec poberal starobný alebo invalidný dôchodok, pozostalostný dôchodok je odvodený od dôchodku poskytovaného pred smrťou. Ak je vdovský dôchodok z 2. piliera nižší ako 6 % minimálneho starobného dôchodku z 1. piliera (63,3 CHF) alebo výška sirotského dôchodku z 2. piliera je nižšia ako 2 % minimálneho starobného dôchodku z 1. piliera (21,1 CHF), vyplatí sa dávka jednorazovo.

Invalidný dôchodok

Invalidný dôchodok sa poskytuje poistencovi, ktorý má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť minimálne 50 % a pri vzniku invalidity bol poistený. Ak má poistenec pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť minimálne 66 %, má nárok na úplný invalidný dôchodok a na čiastočný invalidný dôchodok, ak má

pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť minimálne 50 %.

Výška invalidného dôchodku sa vypočíta rovnako ako výška starobného dôchodku, t. j. ako percento z dôchodkových aktív stanovené vládou (v súčasnosti 7,2 %). Dôchodkové aktíva sú pri výpočte invalidného dôchodku tvorené z príspevkov zamestnancov a zamestnávateľov, ktoré poistenec nadobudol ku dňu vzniku invalidity, vrátane výnosov z hospodárenia s týmto majetkom v období, počas ktorého bol zamestnanec poistený a pripísanej sumy dôchodkových aktív za obdobie od vzniku invalidity do dovŕšenia dôchodkového veku, bez úrokov. Tieto dôchodkové aktíva, ktoré sa pripisujú poistencovi za chýbajúce roky poistenia od vzniku invalidity do dovŕšenia dôchodkového veku sa vypočítajú z koordinovanej mzdy poistenca, ktorú poistenec dosiahol v poslednom roku poistenia. Rovnako ako v prípade starobných dôchodkov má poistenec, ktorému vznikol nárok na invalidný dôchodok nárok na tzv. dôchodok na dieťa vo výške sirotského dôchodku.

Zvyšovanie dôchodkov

Pozostalostné dôchodky (vdovské a sirotské, prípadne vdovecké) a invalidné dôchodky sa zvyšujú podľa rastu cien prvýkrát po troch rokoch od vzniku nároku na tento dôchodok. Percento zvýšenia zodpovedá rastu spotrebiteľských cien od septembra kalendárneho roku, v ktorom vznikol nárok na dávku, do septembra kalendárneho roku, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa zvýšenie invalidných a pozostalostných dôchodkov vykonáva. Percento zvýšenia invalidných a pozostalostných dôchodkov oznamuje Spolkový úrad pre sociálne poistenie. Nasledujúce zvyšovanie dôchodkov sa realizuje k rovnakému dátumu, k akému sa zvyšujú dôchodky v 1. pilieri a percento zvýšenia zodpovedá rastu spotrebiteľských

cien v čase od septembra kalendárneho roku, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom bolo vykonané posledné zvyšovanie dôchodkov, do septembra kalendárneho roku, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa zvyšovanie dôchodkov vykonáva. Starobné a iné dôchodky sa zvyšujú s prihliadnutím na rast cien a finančné možnosti dôchodkovej spoločnosti.

Krátenie dôchodkov

Invalidné a pozostalostné dôchodky sú krátené tak, aby spolu s inými započítateľnými príjmami, neprekročili tzv. mieru náhrady vo výške 90 % predchádzajúceho príjmu.

Podpora bytového vlastníctva

Poistenec môže podľa zákona zo 17. decembra 1993 o podpore bytového vlastníctva použiť na účely nadobudnutia bytového vlastníctva (byt alebo rodinný dom), účasti na bytovom vlastníctve a pri splácaní hypotekárneho úveru, prostriedky zamestnaneckého poistenia. Na uvedené účely môže poistenec ručiť nárokom na dávku zo zamestnaneckého zamestnaneckého poistenia alebo môže dostať od dôchodkovej inštitúcie sumu v zákonom stanovenej výške, čím sa znižuje nárok na dávku dôchodkového poistenia.

3.5. Inštitucionálne usporiadanie

Povinnosťou zamestnávateľa, ktorý zamestnáva povinne dôchodkovo poistených zamestnancov v 2. pilieri, je zriadiť dôchodkovú inštitúciu, ktorá môže mať právnu formu nadácie, družstva alebo verejnoprávnej inštitúcie. V prípade, že ju zamestnávateľ nezriadil, vyberie na základe súhlasu svojich zamestnancov už existujúcu dôchodkovú inštitúciu. Vyrovnávacie pokladne, ktoré vykonávajú povinné dôchodkové poistenie v 1. pilieri, preskú-

majú, či zamestnávateľ poistil svojich zamestnancov v registrovanej dôchodkovej inštitúcii a oznámia to kantonálnemu dozornému úradu, ktorý vyzve zamestnávateľa, ktorý si túto povinnosť nesplnil, aby do šiestich mesiacov poistil svojich zamestnancov. Ak si zamestnávateľ túto povinnosť nesplnil v stanovenej lehote, to znamená, že nezriadil pre svojich zamestnancov žiadnu dôchodkovú inštitúciu alebo v žiadnej inej inštitúcii nepoistil svojich zamestnancov, je povinný sa pripojiť k tzv. „zbernej inštitúcii“. Tieto zberné inštitúcie zriaďujú banky, poisťovne alebo správcovské spoločnosti.

Dôchodková inštitúcia musí byť zapísaná v registri vedenom na dozornom úrade. Každá dôchodková inštitúcia vydáva nariadenia o dávkach, organizácii, správe a financovaní, kontrole a vzťahoch k zamestnávateľom, poistencom a príjemcom dávok. Tieto predpisy môžu byť zahrnuté v zakladateľskej listine, v štatúte, v služobných prepisoch a v prípade verejnoprávnej inštitúcie v nariadeniach vydaných spoločom, kantónom alebo obcou. Zamestnanci a zamestnávateľia majú v orgánoch dôchodkovej inštitúcie rovnaký počet svojich zástupcov, ktorí vydávajú nariadenia dôchodkového inštitúcie a rozhodujú o financovaní a správe dôchodkových aktív.

Zákon právne upravuje zodpovednosť osôb poverených správou, riadením alebo kontrolou dôchodkovej inštitúcie, ktoré sú zodpovedné za vzniknutú škodu, ak ju spôsobili úmyselne alebo z nedbanlivosti. Dôchodková inštitúcia má svojho správcu dôchodkových aktív a týmto správcom môže byť banka, poisťovňa alebo správcovská spoločnosť. Títo správcovia dôchodkových aktív vykonávajú túto činnosť za odplatu, ktorej výška však nie je stanovená zákonom.

Dôchodková inštitúcia zriaďuje dozorný orgán, ktorý vykonáva každoročne kon-

trolu v oblasti riadenia dôchodkových fondov, účtovníctva a investovania vložených finančných prostriedkov. Členovia dozorného orgánu nesmú byť vzájomne prepojení s osobami, ktoré sú zodpovedné za riadenie a správu dôchodkovej inštitúcie alebo so zamestnávateľom, ktorý ju zriadil. Činnosť dôchodkovej inštitúcie kontrolujú aj experti v oblasti zamestnaneckého dôchodkového poistenia, ktorí majú na vykonávanie tejto činnosti udelené povolenie a ich úlohou je preveriť, či je dôchodková inštitúcia schopná kedykoľvek plniť svoje záväzky a či poisťo-technické predpisy o dávkach a financovaní zodpovedajú zákonným predpisom.

Každá dôchodková inštitúcia, ktorú zriadil malý počet zamestnávateľov, má pre všetkých poistencov vypracovaný spoločný dávkový plán. V „zberných inštitúciách“, ktoré vykonávajú činnosť v 2. pilieri, môžu poistiť svojich zamestnancov akýkoľvek zamestnávateľia, ktorí nezriadili dôchodkovú inštitúciu a uzavreli zmluvu so zbernou inštitúciou (najmä banky a poisťovne) a zberná inštitúcia každému zamestnávateľovi určuje samostatný dávkový plán pre jeho zamestnancov. Ďalšou z foriem dôchodkových inštitúcií sú „kolektívne inštitúcie“ zriaďované zamestnávateľskými zväzmi. „Verejnoprávne dôchodkové inštitúcie“ sú zriaďované podnikmi s účasťou štátu. Zamestnávateľia s veľkým počtom zamestnancov (koncerny alebo holdingové spoločnosti) zriaďujú dôchodkovú inštitúciu výlučne pre svojich zamestnancov.

V zberných inštitúciách a kolektívnych inštitúciách, ktorých celkový počet v roku 2000 bol vo výške 255, poisťovalo svojich zamestnancov 290 000 zamestnávateľov. Vo verejnoprávných dôchodkových inštitúciách s počtom poistencov 529 000 bolo zúčastnených 5 728 zamestnávateľov. Dôchodkové inštitúcie zriadené koncernom alebo holdingovou spoločnosťou

(773) poistovali 648 000 poistencov.

Dôchodkové inštitúcie sa odlišujú aj tým, ako sú schopné niesť jednotlivé riziká (starobu, smrť alebo invaliditu). Niektoré dôchodkové inštitúcie iba vyberajú príspevky na základe zmluvy so zamestnancom a zamestnávateľom, investujú dôchodkové aktíva a vyplácajú starobné dôchodky, ale pre prípad invalidity alebo smrti poistenca uzatvárajú zmluvu s poisťovňou, ktorá nesie tieto riziká.

Niektoré dôchodkové inštitúcie iba vyberajú príspevky, ktoré investujú na finančnom trhu ale všetky dôchodky (starobné, invalidné a pozostalostné) vypláca v prípade sociálnej udalosti poisťovňa na základe zmluvy s dôchodkovou inštitúciou. V prípade, že chce dôchodková inštitúcia niesť všetky riziká a okrem výberu príspevkov aj vyplácať všetky typy dôchodkových dávok, musí splniť stanovené kritériá minimálneho počtu poistencov a výšky vlastného imania.

3.6. Garancie, investovanie a minimálna výnosnosť

Garančný fond zriadený vládou zabezpečuje výplatu zákonom stanovených dávok v prípade platobnej neschopnosti dôchodkovej inštitúcie a zabezpečuje výplatu zákonných dávok v tom prípade, že dôchodková inštitúcia vstúpila do likvidácie.

Garančný fond je verejnoprávna inštitúcia s vlastnou právnou subjektivitou a je kontrolovaný Spolkovým úradom pre sociálne poistenie. Garančný fond spravuje správna rada a dozorný orgán garančného fondu každoročne kontroluje riadenie, účtovníctvo a hospodárenie s majetkom fondu.

Každoročne predkladá vláde správu a ročné vyúčtovanie a dozorná rada po-

dáva každoročne kontrolnú správu. Garančný fond je financovaný z príspevkov dôchodkových inštitúcií ako aj z výnosu zo svojho majetku. Výšku príspevku stanovuje správna rada, v súčasnosti odvádzajú dôchodkové inštitúcie 1 % koordinovaných miezd.

Dôchodkové aktíva dôchodkových inštitúcií sú investované do rôznych druhov cenných papierov a maximálna výška investícií je limitovaná zákonom. Dôchodkové inštitúcie môžu investovať do akcií maximálne 30 % dôchodkových aktív, (maximálne však 10 % jedného emitenta). Celkové zahraničné investície do cenných papierov môžu byť maximálne vo výške 30 %. Investície do nehnuteľností vo Švajčiarsku sú zákonom obmedzené na 50 % a v zahraničí maximálne do výšky 5 % dôchodkových aktív. Investovanie dôchodkových spoločností v roku 2000 dokumentuje graf. č. 1.

Dôchodková inštitúcia vedie pre každého poistenca osobný účet a na konci kalendárneho roka je povinná pripísať mu na osobný účet ročný výnos z dôchodkových aktív podľa stavu účtu na konci predchádzajúceho roku. Minimálny garantovaný výnos je stanovený nariadením o zamestnaneckých dôchodkových, pozostalostných a invalidných dôchodkoch vo výške 3,25 %. Dôchodková inštitúcia je povinná viesť osobný účet aj pre invalidných poistencov v prípade, že by opäť začali vykonávať zárobkovú činnosť. Dôchodkové aktíva invalidných poistencov sa kapitalizujú na osobných účtoch. Koordinovaná mzda v kalendárnom roku, v ktorom vznikol poistencovi nárok na invalidný dôchodok, je vymeriavacím základom pre pripisovanie poistného na osobný účet počas invalidity.

3.7. Orgány dohľadu

Každý kantón určuje dozorný úrad so sídlom na svojom území, ktorý vykonáva dozor nad činnosťou dôchodkových inštitúcií so sídlom na území kantónu. Dozorný úrad kontroluje dodržiavanie zákonov v oblasti zamestnaneckého starobného, pozostalostného a invalidného poistenia, preveruje či sú predpisy dôchodkových inštitúcií v súlade so zákonmi a nariadeniami, požaduje od dôchodkových inštitúcií pravidelné podávanie správ, predovšetkým o ich investovaní, má možnosť nahliadnuť do kontrolných správ dozorného orgánu a expertov v oblasti zamestnaneckého dôchodkového poistenia a navrhuje opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.

Dozorné úrady podliehajú dozoru Spolkového úradu pre sociálne poistenie, ktorý okrem iného vykonáva dozor nad činnosťou dôchodkových inštitúcií s národným alebo medzinárodným charakterom. Spolkovému úradu pre sociálne poistenie podliehajú kantónálne dozorné úrady. Spolkový úrad pre sociálne poistenie môže požadovať pri vykonávaní dozoru potrebné informácie a podklady. Dopracúva nariadenia vlády a navrhuje opatrenia týkajúce sa činnosti dozorných úradov. Spolkový úrad pre sociálne poistenie môže kantónalnym dozorným úradom priamo nariadiť zápis dôchodkovej inštitúcie do registra, skontrolovať, či sa zamestnávateľ pripojil k zriadenej dôchodkovej inštitúcii a teda poistil svojich zamestnancov a nariadiť spoluprácu s expertmi na zamestnanecké dôchodkové poistenie a s dozorným orgánom dôchodkovej inštitúcie, spoluprácu s kantónalnymi úradmi, ktoré vykonávajú dozor nad verejnoprávnymi dôchodkovými inštitúciami a dať pokyn na investovanie majetku v dôchodkových fondoch.

4. Individuálne dôchodkové poistenie (3. pilier)

Individuálne súkromné dôchodkové poistenie je členené na dve časti – viazané a voľné súkromné dôchodkové poistenie, ktoré je založené na dobrovoľnom princípe. Je vykonávané súkromnými inštitúciami – bankami a poisťovňami. Voľné dôchodkové poistenie je klasické sporenie v banke alebo životné poistenie, ktoré nie je daňovo zvýhodnené a nie je upravené právnymi predpismi z oblasti dôchodkového zabezpečenia. Cieľom individuálneho súkromného poistenia je kryť individuálne potreby jednotlivca v prípade sociálnej udalosti a dávka poskytovaná z tohto systému je doplnkom k dávke z povinného priebežného a povinného kapitalizačného systému. V rámci tretieho piliera sa podporujú individuálne úspory a tvorba majetku.

Viazané individuálne dôchodkové poistenie je právne upravené zákonom z 25. júna 1982 o zamestnaneckom dôchodkovom, pozostalostnom a invalidnom poistení, t. j. zákonom, ktorý upravuje povinný II. kapitalizačný pilier švajčiarskeho dôchodkového systému. Je daňovo zvýhodnené, to znamená, že príspevky odvádzané zamestnancom na osobný účet do banky alebo poisťovne na individuálne dôchodkové poistenie sú položkou znižujúcou základ dane jednotlivého zamestnanca do maximálnej zákonom stanovenej výšky pre zamestnanca 6 077 CHF a pre samostatne zárobkovo činné osoby do maximálnej výšky 30 384 CHF ročne. Príspevky sú platené pravidelne alebo jednorazovo. Viazané individuálne dôchodkové poistenie je podmienené trvalým bydliskom vo Švajčiarsku a vykonávaním zárobkovej činnosti.

Nárok na dávku z tohto systému má poistenec a v prípade jeho smrti jeho priami pozostalí. Dávky sa poskytujú buď formou

jednorazového vyplatenia celej nasporenej sumy, alebo kúpou annuity (starobného dôchodku, invalidného dôchodku alebo pozostalostného dôchodku). Tieto dávky môžu byť kombinované v rámci zákonom stanovených možností a vybrané podľa potrieb jednotlivca. Sú stanovené v zmluve poistenca s poisťovacou inštitúciou a tieto dávky možno kombinovať. V prípade, že poistenec v čase smrti nemal žiadnych pozostalých, na tieto usparené prostriedky majú nárok oprávnené osoby, ktoré určil poistenec v zmluve s poisťovacou inštitúciou. Podstatou tohto viazaného poistenia je, že poistenec nemôže s nasporenými prostriedkami kedykoľvek voľne disponovať. Zákon umožňuje vyplatenie dávky minimálne päť rokov pred dovŕšením zákonného dôchodkového veku stanoveného v povinnom dôchodkovom systéme s výnimkou žien, ktoré sa narodili pred rokom 1946, ktorým môžu byť tieto prostriedky vyplatené šesť rokov pred dovŕšením zákonného dôchodkového veku.

Predčasné vyplatenie nasporenej sumy z osobného účtu poistenca je možné v prípade, že poistenec použije tieto prostriedky na nadobudnutie bytového vlastníctva, keď poistencovi zanikne trvalý pobyt vo Švajčiarsku, ak sa poistenec stane samostatne zárobkovo činnou osobou a viac nepodlieha povinnému dôchodkovému poisteniu alebo ak má nárok na jednorazové vyrovnanie zo systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia.

5. Reforma dôchodkového poistenia vo Švajčiarsku

5.1. Reforma systému základného dôchodkového poistenia

Systém priebežného základného dôchodkového poistenia (1. pilier) bol od svojho vzniku reformovaný desaťkrát, ale v kapitalizačnom systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia (2. pilier) od roku 1985 neprebehla do roku 2000 žiadna významnejšia reforma. Reforma, ktorá v súčasnosti prebieha vo švajčiarskom dôchodkovom systéme nie je reformou „systémovou“, ktorá by v dôchodkovom systéme zavádzala zásadnú štrukturálnu zmenu spôsobu financovania dôchodkov, pretože táto zmena bola realizovaná už v roku 1985, keď bola zavedená povinnosť účasti zamestnávateľov a ich zamestnancov v systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia. Reformy, ktoré prebiehajú v oboch povinných podsystémoch, sú reformy „parametrické“, založené na úpravách jednotlivých parametrov v týchto podsystémoch (napr. dôchodkový vek, minimálna miera výnosnosti a pod.). Cieľom dôchodkovej reformy vo Švajčiarsku je zabezpečiť finančnú solventnosť dôchodkového systému, ktorá je podmienená predovšetkým demografickými faktormi a podporiť rovnosť medzi mužmi a ženami v dôchodkovom systéme.

Najzásadnejšou reformnou zmenou nielen v priebežnom systéme, ale aj v systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia a dobrovoľného daňovo zvýhodneného individuálneho dôchodkového poistenia, je postupné zvyšovanie dôchodkového veku, ktoré má významný vplyv na zvýšenie potrebných finančných zdrojov v dôchodkovom systéme a zabezpečenie jeho finančnej stability.

Zvyšovanie dôchodkového veku sa realizuje postupne vzhľadom na individuálne potreby starších osôb a situáciu na trhu práce. Dôchodkový vek žien sa vyrovnáva s dôchodkovým vekom mužov na 65 rokov do roku 2009 a tak sa prispôsobuje demografickým zmenám v spoločnosti, ktorými je predlžovanie strednej dĺžky života, pokles pôrodnosti a zvýšenie počtu osôb v poproduktívnom veku.

Ďalšou zmenou je zjednotenie podmienok nároku na vdovský a vdovecký dôchodok tak, aby pre vdovcov platili rovnaké podmienky pri získaní nároku na dôchodok ako pre vdovy. V zamestnanecskom dôchodkovom poistení by mali muži – vdovci získať za analogických podmienok ako ženy – vdovy nárok na vdovecký dôchodok, ktorý sa dnes poskytuje len vo výnimočných prípadoch, ak to dovoľuje dávkový plán dôchodkovej spoločnosti. V rámci priebežného systému sa plánuje zrušenie zvýhodnení samostatne zárobkovo činných osôb a zárobkovo činných osôb v dôchodkovom veku v oblasti platenia príspevkov, pretože tieto osoby platia nižšie príspevky na starobné a pozostalostné poistenie.

Poslednou významnejšou zmenou v priebežnom systéme je flexibilita v oblasti krátenia dôchodku pri predčasnom odchode do starobného dôchodku. Percento krátenia dôchodku bude diferencované v závislosti od vymeriavacieho základu poistenca a ten bude môcť ísť predčasne do starobného dôchodku až tri roky pred dovŕšením zákonného dôchodkového veku. Osobám s nízkymi príjmami a vymeriavacím základom napr. do výšky 12 060 CHF ročne sa bude krátiť dôchodok za prvý rok predčasného odchodu do starobného dôchodku o 5,7 %. Táto škála sa bude postupne s rastúcim vymeriavacím základom zvyšovať a osobám, ktorých vymeriavací základ bol vo výške nad 72 360 CHF ročne, sa bude dôcho-

dok krátiť o 6,7 %. Je to ďalší z prvkov, ktorými sa vo švajčiarskom priebežnom dôchodkovom systéme uplatňuje solidarita vysokopříjmových a nízkopříjmových skupín osôb.

V invalidnom poistení sa plánuje zvýšenie doplnkového dôchodku a zlepšenie invalidných dôchodkov pre invalidov od narodenia a invalidov z mladosti, ktorí neplatili príspevky do dôchodkového systému.

5.2. Reforma systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia

V rámci diskusií o reforme a prípadných úpravách v systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia zaznieva stále častejšie potreba finančnej konsolidácie systému zamestnaneckého dôchodkového poistenia. Jedným z diskutovaných problémov je práve percento stanovené vládou (v súčasnosti 7,2 %), na základe ktorého sa vypočítava ročný starobný alebo invalidný dôchodok. Táto percentuálna sadzba by totiž mala reagovať na demografický vývoj, t. j. predlžovanie očakávanej dĺžky života. Súčasná percentuálna sadzba vo výške 7,2 % však bola stanovená na základe východiskových podkladov z roku 1980 a bola vypočítaná na základe technickej úrokovej miery vo výške 3,5 %. Medzičasom sa však očakávaná dĺžka života zvýšila o 2 roky u mužov a o 3 roky u žien a aj v budúcnosti sa bude ďalej zvyšovať. Švajčiarski experti v oblasti zamestnaneckého dôchodkového poistenia preto považujú túto sadzbu za príliš vysokú a podľa ich názoru by mala klesnúť na úroveň 6,65 %. Zníženie percentuálnej sadzby na výpočet ročných starobných a invalidných dôchodkov by sa malo uskutočňovať postupne v dlhšom časovom horizonte, t. j. v období 2003 – 2016.

Ďalším opatrením vlády, ktoré sa realizovalo od 1. januára 2003, bola zmena minimálneho garantovaného výnosu na 3,25 % od 1. januára 2003, ktorý bol do konca roku 2002 stanovený nariadením vo výške 4 %. Toto zníženie odôvodnila vláda predovšetkým aktuálnou finančnou situáciou dôchodkových inštitúcií. Podľa vykonaného prieskumu sa 11 % dôchodkových inštitúcií koncom roka 2001 a 26 % dôchodkových inštitúcií uprostred roka 2002 nachádzalo v situácii, kedy boli schopné pokryť iba nevyhnutné výdavky na krytie dávok vyplácaných zo systému. Ďalším dôvodom bolo, že hospodárenie dôchodkových inštitúcií v oblasti zamestnaneckého dôchodkového poistenia bolo koncom roka 2001 deficitné, pričom priemerný výnos kapitálových investícií v roku 2001 bol na úrovni iba 3,4 %, napriek zákonom minimálneho garantovaného výnosu vo výške 4 %.

V súvislosti s vyrovnávaním dôchodkového veku žien a mužov na 65 rokov aj v 2. pilieri sa zjednotí aj výška percentuálnej sadzby na zamestnanecké dôchodkové poistenie, pretože v súčasnosti ženy platia nižšie príspevky v porovnaní s mužmi v rovnakom veku (viď tab. č. 1). Táto zmena sa zrealizuje od roku 2009.

Zároveň sa plánuje zavedenie čiastočného invalidného dôchodku aj v zamestnaneckom dôchodkovom poistení tak ako v priebežnom systéme a mnohé organizačné a administratívne opatrenia, ktoré by mali tento systém zlepšiť a zdokonaľiť (napr. rozšírenie dohľadu, sprísnenie ustanovení týkajúcich sa nútenej správy dôchodkového fondu, lepšie informácie pre poistencov a pod.)

6. Komparácia dôchodkového systému vo Švajčiarsku s navrhovaným dôchodkovým systémom v Slovenskej republike

Dôchodková reforma vo Švajčiarsku má iný charakter ako dôchodková reforma na Slovensku. Zavedenie kapitalizačného piliera vo Švajčiarsku nebolo potrebné, pretože už desaťročia úspešne existoval na dobrovoľnom základe. Zavedenie jeho povinnosti bolo zrejme snahou o rozšírenie jeho rozsahu a umožnenie účasti v tomto systéme všetkým zamestnancom vo Švajčiarsku. Zavedením povinnej kapitalizácie, ktorá však nie je individuálnou kapitalizáciou, ale je založená na zamestnávateľsko – zamestnaneckom princípe, sa rozhodlo Švajčiarsko pre zmiešaný spôsob financovania dôchodkov. Prostredníctvom zmiešaného spôsobu financovania dôchodkov sa časť dôchodku financuje priebežným spôsobom a časť akumuláciou aktív a ich zhodnocovaním na finančnom trhu. Takýmto spôsobom sa rozložia riziká týchto jednotlivých spôsobov financovania.

Výnosnosť kapitalizačného systému je závislá od výšky výnosov z investovania dôchodkových aktív na finančnom trhu. Výnosnosť priebežného systému je určená rastom miezd. V prípade, že je demografický vývoj konštantný, výhodnejší je ten systém, v ktorom je miera výnosnosti vyššia. Ak je v určitom časovom horizonte vyšší rast miezd ako miera zhodnotenia dôchodkových aktív v kapitalizačnom systéme, je výhodnejší priebežný systém a naopak.

Často sa diskutuje o tom, že nepriaznivý demografický vývoj je príčinou krízy priebežných dôchodkových systémov vo svete. Za nepriaznivý demografický vývoj z hľadiska dôchodkového systému sa považuje najmä predlžujúca sa stredná dĺž-

ka života, pokles pôrodnosti a starnutie obyvateľstva, ktoré sa prejavuje zvyšovaním počtu osôb v poproduktívnom veku a znižovaním počtu osôb v produktívnom a predproduktívnom veku. Problém spočíva v tom, že v priebežnom systéme sú dôchodky osôb v poproduktívnom veku financované príspevkami ekonomicky aktívnych osôb. Riešením tejto demografickej krízy má byť zavedenie kapitalizačného systému, ktorý je odolný voči demografickým vplyvom.

V kapitalizačnom systéme sa v čase odchodu do dôchodku naakumulované dôchodkové aktíva v podobe cenných papierov odpredajú a za takto získané finančné prostriedky sa zakúpi annuita (dôchodok). Cena týchto aktív závisí predovšetkým od ponuky a dopytu. Ak v určitej krajine bude dlhodobo klesať pôrodnosť a z toho dôvodu sa bude znižovať počet ekonomicky aktívnych osôb, táto skutočnosť môže mať vplyv aj na dopyt po naakumulovaných dôchodkových aktívach a ich cena môže klesať. Zníženie ich ceny bude mať vplyv na zníženie úrovne dôchodku poskytovaného z tohto systému. Riešením je investovanie v krajinách alebo oblastiach, ktorým nehrozí demografická kríza.

Švajčiarsko je názorným príkladom toho, že demografický vývoj má priamy vplyv na úroveň dôchodku poskytovaného z kapitalizačného piliera. V rámci reformy v 2. pilieri sa znižuje výška percentuálnej sadzby (zo 7,2 % na 6,65 %), ktorá sa používa pri výpočte starobného (aj invalidného) dôchodku. Toto percento bolo stanovené na základe údajov o strednej dĺžke života osôb, ktoré sa dožijú dôchodkového veku. Táto veličina vyjadruje, koľko sa ešte v priemere dožije jednotlivec, ktorý sa v danom roku dožil dôchodkového veku a je stanovená v úmrtnostných tabuľkách. Súčasná percentuálna sadzba vo výške 7,2 % však bola stanovená na základe východisko-

vých podkladov z roku 1980. Medzičasom sa však očakávaná dĺžka života zvýšila o 2 roky u mužov a o 3 roky u žien a aj v budúcnosti sa bude ďalej zvyšovať a preto švajčiarski experti pristúpili k zníženiu tejto sadzby. Toto opatrenie bolo potrebné vykonať z dôvodu finančnej stability dôchodkových spoločností, ktoré pôsobia v systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia, pretože naakumulované aktíva v dôchodkových fondoch musia postačovať na financovanie doživotného dôchodku a preto musia byť rozdelené na predpokladaný počet rokov strávených na dôchodku. Toto opatrenie v systéme zamestnaneckého dôchodkového poistenia bude mať teda vplyv na zníženie úrovne dôchodku z 2. piliera. Tvrdenie, že demografický vývoj nemá vplyv na kapitalizačný systém, nie je celkom vyvážené.

Kapitalizačný systém vo Švajčiarsku nefunguje vo vzduchoprázdne a musí byť finančne stabilný. Aby bol finančne stabilný, je potrebné v ňom vykonávať zmeny, ktoré túto stabilitu vzhľadom na meniace sa ekonomické a spoločenské prostredie zabezpečia. A opäť nastupujú odporúčania odborníkov a následne rozhodnutia politikov. Argument o politickej neovplyviteľnosti kapitalizačného systému opäť nie celkom zodpovedá realite.

Zavedením zmiešaného spôsobu financovania dôchodkov sa diverzifikujú riziká priebežného a kapitalizačného spôsobu financovania medzi trh práce a finančný trh. Hlboká finančná kríza spôsobená hyperinfláciou, vojnou, prípadne prírodnou katastrofou, môže výrazne znížiť reálnu úroveň naakumulovaných dôchodkových aktív v kapitalizačnom systéme. Inflácia má v priebežnom systéme vplyv na následný rast miezd a preto je priebežný systém odolnejší voči inflácii. Na druhej strane kapitalizácia prináša z dlhodobého hľadiska za určitých predpokladov vyšší výnos ako priebežný systém a jeho

zavedenie do moderného dôchodkového systému je opodstatnené. Akým spôsobom a v akom rozsahu závisí od sociálno – ekonomických, politických a kultúrno - historických podmienok danej krajiny.

Podľa Konceptie reformy dôchodkového zabezpečenia v SR, ktorú schválila vláda SR v apríli 2003, sa Slovensko rozhodlo pre zavedenie zmiešaného modelu financovania dôchodkového zabezpečenia. Priebežný systém zostane naďalej zachovaný, zníži sa však jeho rozsah a zavedie sa systém starobného dôchodkového sporenia. Ide o systém individuálnej kapitalizácie, v ktorom si bude občan sám vyberať dôchodkovú inštitúciu, ktorá bude spravovať jeho dôchodkové aktíva v dôchodkových fondoch. Kapitalizačný systém vo Švajčiarsku je založený na zamestnávateľsko – zamestnaneckom princípe, v rámci ktorého zamestnávateľ poisťuje svojich zamestnancov v dôchodkovej spoločnosti a preto má čiastočne odlišný charakter. Tento systém sa vyvinul skôr z potreby starostlivosti zamestnávateľa o svojich zamestnancov v prípade sociálnej udalosti.

Celková architektúra dôchodkového systému vo Švajčiarsku a na Slovensku by mala byť podľa koncepcie slovenskej vlády podobná. Diskutuje sa však o riešení poskytovania invalidných a pozostalostných dôchodkov. Podľa koncepcie slovenskej vlády by malo byť poskytovanie invalidných a pozostalostných dôchodkov presunuté do sféry zmluvného životného poistenia. Otázkou je, ako takýto zložitý krok realizovať? Budú mať vôbec komerčné poisťovne o takúto činnosť záujem? Presunúť aj poskytovanie už priznaných a vyplácaných dôchodkov zo Sociálnej poisťovne do komerčných poisťovní?

Jednou z možností je aj riešenie na švajčiarsky spôsob, v ktorom je časť starobného dôchodku, invalidného dô-

chodku a pozostalostných dôchodkov financovaná priebežne verejnoprávnou inštitúciou a časť kapitalizačným spôsobom prostredníctvom komerčných subjektov.

V priebežnom systéme by bol starobný dôchodok financovaný v zmysle zákona o sociálnom poistení (1. pilier) a jeho výška by bola závislá od výšky celoživotných príjmov a od obdobia dôchodkového poistenia. Ide o klasický dávkovo definovaný systém, v ktorom je výška dávky stanovená vopred ako fixná percentuálna sadzba z hrubého príjmu zamestnanca pred odchodom do dôchodku a tomu je prispôbena výška poistného. Invalidný dôchodok sa vypočíta v priebežnom systéme ako starobný dôchodok a jeho výška je závislá od predchádzajúcich príjmov a obdobia poistenia. K obdobiu poistenia, ktoré získal poistenec ku dňu vzniku invalidity, sa pripočíta chýbajúce obdobie poistenia do dovŕšenia dôchodkového veku. Pozostalostné dôchodky by boli odvodené a vypočítané ako percento z invalidného alebo starobného dôchodku, ktorý poberal zomretý poistenec v čase smrti alebo z invalidného dôchodku, na ktorý by mal poistenec v čase smrti nárok, ak by bol invalidný.

Druhá časť starobného dôchodku, invalidného dôchodku a pozostalostných dôchodkov by bola financovaná v systéme starobného dôchodkového sporenia (2. pilier). Tento systém by bol založený na princípe definovaných príspevkov, to znamená, že výška dávky by bola vypočítaná výlučne od odvedených príspevkov na osobný dôchodkový účet. Tieto naakumulované a zhodnotené príspevky sa dovŕšením dôchodkového veku predelia pravdepodobnou dĺžkou dožitia (stredná dĺžka života) podľa úmrtnostných tabuliek a poskytuje sa doživotný starobný dôchodok. Invalidný dôchodok by sa vypočítal rovnako ako starobný dôchodok. Dôchodkové aktíva by boli pri výpočte

invalidného dôchodku tvorené z príspevkov, ktoré poistenec nadobudol ku dňu vzniku invalidity, vrátane výnosov z hospodárenia s týmto majetkom v období, počas ktorého bol zamestnanec poistený a pripísanej sumy dôchodkových aktív za obdobie od vzniku invalidity do dovŕšenia dôchodkového veku, bez úrokov. Táto pripísaná suma by bola financovaná sadzbou na invalidné a pozostalostné poistenie v 2. pilieri. Dôchodkové aktíva, ktoré by sa pripísali poistencovi za chýbajúce roky poistenia od vzniku invalidity do dovŕšenia dôchodkového veku, by sa vypočítali zo mzdy poistenca, z ktorej platil poistenec príspevky pred vznikom invalidity. Pozostalostné dôchodky by boli stanovené ako % z invalidného alebo starobného dôchodku.

Takýmto spôsobom by sa diverzifikovalo riziko priebežného spôsobu financovania a kapitalizačného spôsobu financovania nielen v oblasti starobných dôchodkov, ale aj invalidných a pozostalostných dôchodkov. Invalidné a pozostalostné dôchodky by boli financované práve prostredníctvom invalidného a pozostalostného poistenia, ktoré prevažne uzatvára dôchodková inštitúcia s komerčnou poisťovňou.

Ďalšou zo zaujímavostí 2. piliera vo Švajčiarsku je diferencovaná príspevková sadzba v závislosti od veku poistenca a previazanosť podmienok nároku na dôchodkové dávky v 1. a 2. pilieri. Príspevková sadzba na zamestnanecké dôchodkové poistenie je diferencovaná, pretože výška zárobkov po nástupe do zamestnania po ukončení štúdia je v zásade nižšia a počas celoživotnej kariéry sa postupne zvyšuje. V mladom veku je okrem iného potrebné financovať najmä vyššie výdavky spojené s bývaním a obstaraním bytu, založením rodiny a nákupom predmetov dlhodobej spotreby. Previazanosť priebežného systému s kapitalizačným systémom je potrebná najmä v oblasti podmienok nároku na

dôchodkové dávky (dôchodkový vek, definícia podmienok vzniku nároku) tak, aby sa nestalo, že poistenec bude mať nárok na dôchodok z 1. a z 2. piliera mu nárok nevznikne alebo naopak. Takto konštruovaný dôchodkový systém by nesplnil svoj účel, t. j. umožniť starším, pozostalým a invalidným občanom primeraným spôsobom zachovanie ich obvyklej životnej úrovne v starobe, smrti a invalidite a poskytovanie miery náhrady vo výške 60 %.

Za negatívum švajčiarskeho systému považujeme stanovenie minimálnej miery výnosnosti vo výške 3,25 %. Problémom nie je ani tak výška ako samotná povinnosť dôchodkových inštitúcií pripísať na osobný účet klienta ročne zákonom stanovené percento. Aby boli schopné dôchodkové inštitúcie splniť takýto záväzok, musia investovať dôchodkové aktíva do konzervatívnych, teda bezpečnejších cenných papierov tak, aby každoročne dosiahli minimálny výnos a ich výnos nesmie byť záporný. Tým sa znižuje celkový výnos z investovania dôchodkových aktív z dlhodobého hľadiska, pretože dôchodkové aktíva nie je možné investovať do rizikovejších cenných papierov.

Zároveň sa znižuje konkurencia medzi jednotlivými dôchodkovými inštitúciami, pretože tie navzájom prispôbujú svoju investičnú stratégiu. Výsledkom je, že zákonom stanovená miera výnosnosti vedie k nižšej výnosnosti a k nižšej úrovni dôchodku z 2. piliera. Konceptia reformy dôchodkového zabezpečenia v SR predpokladá vytváranie troch typov dôchodkových fondov s diferencovanou investičnou stratégiou a investičným horizontom, ktoré nebudú povinné dosahovať pri investovaní zákonom stanovený minimálny výnos.

V prípade, že sa nebude dať objektívne zdôvodniť diferenciacia medzi výnosmi dôchodkových fondov s podobnou inves-

tičnou stratégiou, bude správca dôchodkových aktív povinný uhradiť tento rozdiel z vlastného imania.

V priebežnom dôchodkovom systéme vo Švajčiarsku sa výrazne uplatňuje miera solidarity a jeho cieľom je predovšetkým ochrana pred chudobou v starobe, chorobe alebo strate živiteľa. Na Slovensku ideme cestou zásluhovosti a dôchodky poskytované z priebežného systému na základe zákona o sociálnom poistení budú spravodlivé a ich výška bude odvodená od celoživotných príjmov. Vo Švajčiarsku nemôže nastať situácia, že by dôchodok poskytovaný z dôchodkového systému bol nižší ako suma životného minima (ochrana pred chudobou). Ale v slovenskom dôchodkovom systéme sa nebude prihliadať na skutočnosť, či je dôchodok nižší ako životné minimum a či je schopný pokryť základné životné potreby občana. Problémy takého občana budú riešené prostredníctvom sociálnej pomoci. Je to nevýhodou najmä pre nízkopríjmové skupiny osôb. Sú takéto osoby dostatočne motivované na to, aby platili príspevky a odpracovali 40 rokov, keď dôchodok bude nižší ako životné minimum, prípadne bude vo výške životného minima alebo dávky sociálnej pomoci?

Je však riešením poskytovanie paušálneho dôchodku alebo nadmerne solidárneho dôchodku z priebežného systému? Paušálny dôchodok sa poskytuje v rovnakej výške všetkým občanom, ktorí splnili zákonom stanovené podmienky a bez ohľadu na to, z akého vymeriavacieho základu platili. Pri jeho poskytovaní sa teda výrazne uplatňuje princíp solidarity vyššie príjmových s nízkopríjmovými. Vo švajčiarskom dôchodkovom systéme je garantovaný minimálny dôchodok, dôchodkový systém však dotuje štát prostredníctvom daní, najmä príjmami z dane z pridanej hodnoty. Na Slovensku od 1. januára 2004 minimálny dôchodok stanovený ne-

bude a občan s nižším dôchodkom bude riešený systémom sociálnej pomoci. Na prvý pohľad sa takéto riešenie zdá ako negatívum, je však jedno, či je občanovi poskytovaný minimálny dôchodok z dôchodkového systému, ktorý aj tak dotuje štát prostredníctvom daní alebo bude následne pri poskytovaní nízkeho dôchodku financovaný prostredníctvom daní v systéme sociálnej pomoci. Problémom však je, ako budú pre takéto osoby nastavené podmienky v systéme sociálnej pomoci, pretože platiť príspevky počas celej pracovnej kariéry a dostávať dôchodok, ktorý pokryje výlučne základné životné potreby občana, je nemotivačné a vedie k vyháňaniu sa plateniu príspevkov na dôchodkové poistenie.

V priebežnom systéme vo Švajčiarsku prebiehajú analogické zmeny ako je tomu na Slovensku, najmä v oblasti zvyšovania dôchodkového veku, zjednotenia podmienok nároku na vdovský a vdovecký dôchodok a poskytovanie kráteného predčasného starobného dôchodku. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR pripravilo návrh rekodifikovaného zákona o sociálnom poistení, podľa ktorého sa umožňuje predčasný odchod do starobného dôchodku s krátením dôchodku o 0,5 % za každý mesiac predčasného odchodu do dôchodku. Rekodifikovaný zákon o sociálnom poistení z dielne ministerstva rovnako preberá aj švajčiarsky model valorizácie dôchodkov, ktorý by mal z dlhodobého hľadiska zabezpečiť reálny rast dôchodkov.

Vo švajčiarskom dôchodkovom systéme dochádza v priebežnom systéme k zlepšovaniu podmienok nároku na doplnkové dávky z invalidného poistenia a na invalidné dôchodky pre invalidov z mladosti, ktoré sa poskytujú zo systému základného dôchodkového poistenia. V slovenskom dôchodkovom je cieľom riešiť poskytovanie týchto dôchodkov osobitným

zákonom, s tým, že tieto dôchodky budú financované prostredníctvom štátneho rozpočtu, pretože ide o osoby, ktoré neplatili príspevky na invalidné poistenie.

V oblasti 3. dobrovoľného piliera sú príspevky na individuálne súkromné poistenie odpočítateľnou položkou od základu dane zamestnanca. Konceptia reformy dôchodkového zabezpečenia v SR, schválená vládou SR v apríli tiež uvažuje s daňovými výhodami v oblasti dobrovoľného 3. piliera (dobrovoľné formy sporenia a poistenia). Ministerstvo financií SR však v rámci Konceptie daňovej reformy v rokoch 2004 – 2006 o daňových zvýhodneniach pre 3. pilier neuvažuje. Otázkou teda zostáva, ako sa s týmto problémom vláda SR vysporiada.

Záver

Švajčiarsky dôchodkový systém kombináciou priebežného a kapitalizačného systému diverzifikuje riziká týchto spôsobov financovania tak ako sa rozhodla aj vláda Slovenskej republiky. Aj keď nie je možné implantovať celý švajčiarsky systém dôchodkového zabezpečenia, pri tvorbe reformy dôchodkového zabezpečenia v Slovenskej republike môže byť tento systém jedným zo zdrojov inšpirácie, predovšetkým v oblasti prípravy 2. povinného kapitalizačného piliera a 3. dobrovoľného piliera, ktorý by mal v zmysle Konceptie reformy dôchodkového zabezpečenia v SR, schválenej vládou Slovenskej republiky uznesením č. 257 dňa 2. apríla 2003, zahŕňať rôzne dobrovoľné formy dôchodkového sporenia alebo poistenia.

Inšpiráciu je treba hľadať v oblasti definovania dôchodkových dávok v kapitalizačnom pilieri, najmä invalidného dôchodku a pozostalostných dôchodkov. Poskytovanie starobného a invalidného dôchodku by bolo založené na princípe definovaných príspevkov, kde by výška dôchodku bola závislá od naakumulovaných dôchodkových aktív na osobnom účte a strednej dĺžky života vo veku odchodu do dôchodku. Pozostalostný dôchodok by bol odvodený stanovenou percentuálnou sadzbou od starobného alebo invalidného dôchodku. Nevyhnutné je zároveň zjednotiť podmienky nároku na dôchodkové dávky poskytované z oboch povinných systémov tak, aby dôchodkový systém plnil svoj účel, t. j. umožniť starším, pozostalým a invalidným občanom primeraným spôsobom zachovanie ich obvyklej životnej úrovne v starobe, strate živiteľa a invalidite, resp. poskytovanie primeranej miery náhrady.

Rovnako za inšpiratívne považujem využitie diferencovanej príspevkovej sadzby, ktorá sa zvyšuje s vekom poistenca tak,

aby poistenec pred odchodom do dôchodku, kedy v zásade disponuje najvyššími príjmami počas jeho pracovnej kariéry, platil najvyššie príspevky na osobný účet.

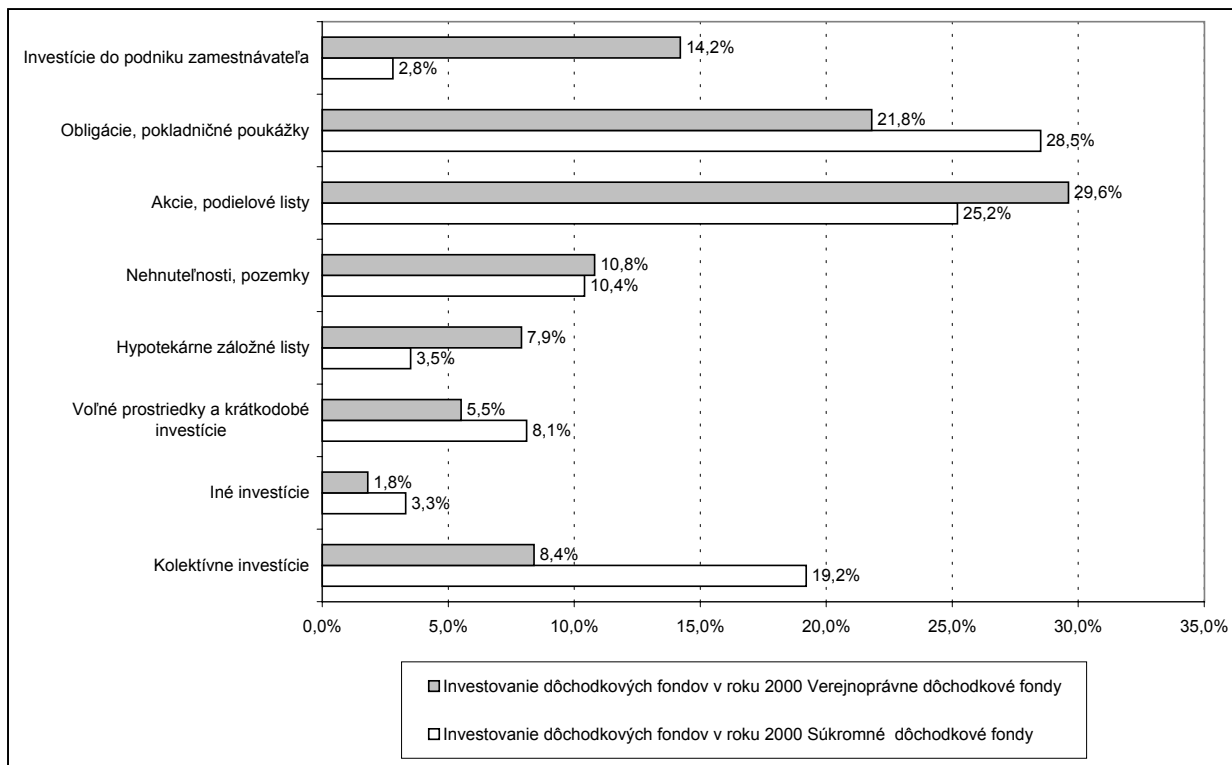
V priebežnom systéme je nevyhnutné zvýšenie dôchodkového veku, tak aby bol priebežný systém finančne stabilný. Inšpiratívnym a vysoko pozitívnym opatrením v priebežnom systéme je švajčiarsky spôsob zvyšovania dôchodkov, ktorý je súčasťou návrhu zákona o sociálnom poistení. Takýto spôsob zvyšovania dôchodkov zabezpečí z dlhodobého hľadiska reálny rast výšky dôchodkov, poskytovaných z priebežného systému. V oblasti podpory dobrovoľného systému je vhodné zachovanie daňových výhod v oblasti dobrovoľného dôchodkového sporenia alebo poistenia.

Parametrické úpravy, ktoré zmodernizujú priebežný dôchodkový systém, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR už pripravilo v návrhu rekodifikovaného zákona o sociálnom poistení, ktorý by mala na jeseň tohto roku prerokovať Národná rada Slovenskej republiky. Dôležitým bodom dôchodkovej reformy však bude príprava kapitalizačného systému, t. j. systému starobného dôchodkového sporenia a presun poskytovania invalidných a pozostalostných dôchodkov do sféry zmluvného životného poistenia. Ide o významné zmeny finančného charakteru a preto je potrebné zákon o starobnom dôchodkovom sporení pripraviť ani nie tak rýchlo, ako predovšetkým kvalitne. V oblasti doplnkového dôchodkového poistenia je potrebné vykonať zásadné zmeny, ktoré výrazne sprehľadnia oblasť financovania a zaviesť daňové zvýhodnenia pre tie produkty životného poistenia, ktoré budú spĺňať zákonom stanovené kritériá.

Literatúra:

1. Altersvorsorge mit welcher Gesamtwirkung?; La Vie économique – Revue de politique économique, 12/2000
2. Bundesgesetz vom 25. Juni 1982 über die berufliche Alters-, Hinterlassenen- und Invalidenvorsorge (BVG)
3. Bundesgesetz vom 17. Dezember 1993 über die Freizügigkeit in der beruflichen Alters-, Hinterlassenen- und Invalidenvorsorge (FZG)
4. Der Mindestzinssatz in der beruflichen Vorsorge wird herabgesetzt; Soziale Sicherheit, 5/2002
5. Die berufliche Vorsorge in der Schweiz: Ein Überblick über die wichtigsten Fakten zur Pensionskassenstatistik, Bundesamt für Statistik, 1999
6. Kohout, P.: Chyby v systému penzijních fondů v ČR, Finance a úvěr, 10/2001
7. Kolesárová, J., Lendacký, M.: Dôchodková reforma v Čile: podnet pre diskusiu na Slovensku?, FES Analýzy, máj 2003
8. Kolesárová, J.: Podnikové dôchodkové poistenie vo Švajčiarsku: Zdroj inšpirácie pre našu reformu?, Investor, 4/2003
9. Minimalzinsvorschriften für Vorsorgeeinrichtungen; Soziale Sicherheit, 2/2002
10. Novotná, E. – Kasanická, K.; Systém sociálneho zabezpečenia vo Švajčiarsku, Národné poistenie, 5/2002
11. Ratgeber Sozialversicherung: Ein praktischer Führer für KMU, Bern, Bundesamt für Sozialversicherung, november 2000
12. Reglement vom 17. Mai 1985 über die Organisation der Stiftung Sicherheitsfonds BVG
13. Übersicht über die Schweizerische Soziale Sicherheit, Bundesamt für Sozialversicherung, 1.1.2003
14. Verordnung vom 29. Juni 1983 über die Beaufsichtigung und die Registrierung der Vorsorgeeinrichtungen (BVV 1)
15. Verordnung vom 18. April 1984 über die berufliche Alters-, Hinterlassenen- und Invalidenvorsorge (BVV 2)
16. Verordnung vom 28. August 1985 über die Ansprüche der Auffangeinrichtung der beruflichen Vorsorge
17. Verordnung vom 16. September 1987 über die Anpassung der laufenden Hinterlassenen- und Invalidenrenten an die Preisentwicklung
18. Verordnung vom 3. Oktober 1994 über die Wohneigentumsförderung mit Mitteln der beruflichen Vorsorge (WEFV)
19. Verordnung vom 22. Juni 1998 über den Sicherheitsfonds BVG (SFV)
20. Vostatek, J.: Sociální a soukromé pojištění, Praha, CODEX BOHEMIA, 1996
21. www.bvg.ch, www.ahv.ch, www.statistik.admin.ch

Graf č.1 Investovanie dôchodkových aktív v roku 2000

Zdroj: Spolkový štatistický úrad Švajčiarsko

Tab. č. 2 Výška priemerného dôchodku zo zamestnaneckého dôchodkového poistenia

Dôchodok	Počet poberateľov v roku 2000	Výdavky na dôchodky v mil. CHF v roku 2000	Priemerný ročný dôchodok v CHF v roku 2000
Dôchodky stanovené zákonom:	724 067	15 975	22 063
Starobný dôchodok	413 080	11 667	28 244
Dôchodok na dieťa (zo starobného dôchodku)	6 773	49	7 235
Vdovský a sirotsky dôchodok	150 044	2 364	15 755
Vdovecký dôchodok	17 902	92	5 139
Invalidný dôchodok	102 504	1 673	16 321
Dôchodok na dieťa (z invalidného dôchodku)	29 596	81	2 737
Iné dôchodky	4 168	49	11 756

Zdroj: Spolkový štatistický úrad Švajčiarsko

Tab. č. 3 Príspevky na zamestnanecké dôchodkové poistenie

Príspevky (v mil. CHF)	1998	v %	2000	v %
Príspevky poistencov	9 440	32,90%	10 398	36,90%
Príspevky zamestnávateľov	19 219	67,10%	17 812	63,10%
Celkom	28 659	100%	28 210	100%

Zdroj: Spolkový štatistický úrad Švajčiarsko

Friedrich Ebert Stiftung, e. V.
zastúpenie v Slovenskej republike
Maróthyho 6, 811 06 Bratislava
Tel.: +421 2/ 544 11 209, 544 11 880, Fax: +421 2/ 544 11 641
www.fes.sk